

Turizm Akademik Dergisi

Tourism Academic Journal

www.turizmakademik.com

Turizm Eğitimi Alan Öğrencilerin Girişimcilik Eğilimlerinin Analizi: Ortaöğretim Öğrencileri Üzerinde Bir Araştırma*

Murat ÇUHADAR^a, Mehmet ALTINEL^b

^aSüleyman Demirel Üniversitesi, İ.İ.B.F. Turizm İşletmeciliği Bölümü

^bSüleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği A.B.D.

Özet

Bu çalışmada, ortaöğretim düzeyinde turizm eğitimi alan öğrencilerin girişimcilik eğilimlerinin analiz edilmesi ve belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada ayrıca, öğrencilerin girişimcilik eğilimlerinin belirlenmesinde demografik değişkenlerin etkisi de incelenmiştir. Çalışmanın evrenini, Batı Akdeniz bölgesi illerinde (İstatistik Bölge Birimleri Sınıflaması Düzey 2'ye göre TR61 bölgesi olarak tanımlanan Antalya, Isparta ve Burdur illeri) turizm alanında eğitim veren mesleki ve teknik liselerde öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Bu liselerde toplam 6145 öğrenci eğitim görmektedir. Araştırmada kolayda örnekleme yöntemiyle seçilmiş 881 öğrenciye anket uygulanmış, elde edilen veriler dağılım, frekans, faktör analizi, Mann-Whitney U ve Kruskal Wallis testleri ile analiz edilmiştir. Çalışmadan elde edilen bulgulara göre; kendilerine ait bir iş fikri olan ve daha önce işletmelerde beceri eğitimi yapmış olan 11 ve 12. sınıf öğrencilerinin, girişimcilik eğilimlerinin 9. ve 10. sınıf öğrencilerine göre daha yüksek olduğu; öğrencilerin cinsiyet dağılımları ile girişimcilik eğilimleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Ortaöğretim, Turizm Eğitimi, Girişimcilik Eğilimleri.

Abstract

In this study it is aimed to analyze and identify the secondary level tourism vocational school students' entrepreneurial tendencies. The study also examined the influence of demographic variables in the formation of students' entrepreneurial tendencies. Total 6145 students attending the secondary level vocational high schools in the field of tourism in the Western Mediterranean region of Turkey including Antalya, Isparta ve Burdur constitute the population of the study. In the study, survey method was applied to 881 students selected by convenience sampling method. Obtained data is analysed by frequency distribution, factor analysis Mann-Whitney U and Kruskal-Wallis tests. According to research findings, it was found that 11th and 12th grade students who had their own business idea and who had skills training in the previous years had higher entrepreneurial tendencies than 9th and 10th grade students. It is also seen that there is a statistically significant difference between gender distributions and entrepreneurship tendencies of the students.

Keywords: Secondary Education, Tourism Education, Entrepreneurship Tendencies.

JEL CODE: I21, L26, L83

* Bu çalışma, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Anabilim dalında tamamlanan bir Yüksek Lisans tezinden yararlanılarak yazılmıştır.

GİRİŞ

Girişimcilik ve girişimci kavramları, gelişen ekonomiler için stratejik öneme sahiptir. Kâr elde etmenin, kullanılmayan potansiyeli aktif hale getirmenin ve yeni iş sahaları oluşturmanın yolunun, girişimcileri teşvik etmekten geçtiğini söylemek mümkündür. Girişimcilik faaliyetleri, bölge ve ülke kalkınmasına ekonomik bir temel yaratmakta; piyasaya, yeni mal ve hizmet sunmanın ve istihdamı artırmanın en etkili yolunu oluşturmaktadır (Korkmaz, 2012: 212). Girişimciliğin özellikle sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçişle birlikte dünyada daha büyük bir önem kazandığı gözlemlenmiştir. Bilgi toplumunda insan emeğinin üretim üzerindeki ağırlığı azalırken, bilgiye dayalı emeğin üretim üzerindeki ağırlığı her geçen gün artmaktadır. Bu noktada girişimciliğin öneminin; yenilik, yaratıcılık ve yönetim faaliyetlerinin tamamlayıcısı olarak ortaya çıktığı söylenebilir. Ayrıca üretim, ulaşım ve yönetim gibi alanlarda meydana gelen önemli gelişmeler ve küresel ekonominin günden güne daha rekabetçi hale gelmesi de girişimciliğin önemini arttıran diğer faktörler olarak sayılabilir (Özkul, 2007: 344). Günümüzde girişimci sayısının arttırılması, gerek gelişmekte olan gerekse de gelişmiş ülkelerin tamamının ortak çözümü aradığı bir konudur. Büyüme ve istihdamın sağlanmasında genç insanların girişimci düşünce yapılarını harekete geçirmek, yenilikçi yapıdaki başlangıç firmalarını cesaretlendirmek ve girişimciliği destekleyecek bir kültürü ve iklimi yaratmak gerekmektedir. Yeni iş fikirlerinin hayata geçirilmesi ve kurulacak olan yeni işletmeler bir ekonominin büyüebilmesinin öncelikli koşuludur. Bu nedenle toplumda girişimci kişilerin sayısının arttırılması ve bu kişilerin eğitilmesi ülkelerin öncelikleri arasında olmalıdır. Diğer bir anlatımla girişimcilik, birçok paydaşın rol oynadığı bir ekosistemde sürdürülebilir (Başar, 2013: 3).

Türkiye’de girişimciliğin ekonomik gelişme sürecinde sahip olduğu öneminin, özellikle 1980’li yıllardan sonra belirgin bir biçimde ortaya çıktığı görülmektedir. 1980’lerde enflasyon, ekonomik durgunluk ve yüksek işsizlik oranları, arz yönlü iktisada ve ekonomik büyümeyi etkileyen temel faktörlere olan ilginin artmasına neden olmuştur. Özellikle bu dönemlerde teşvikler, piyasaların düzenlenmesi ve sosyal katılıklar gibi konulara odaklanılmaya başlanmıştır. Bu gelişmelerle birlikte 1980’ler ve 1990’lar küçük ve orta ölçekli firmaların ekonomideki rollerinin yeniden değerlendirildiği ve girişimcilğe yönelen yeni bir ilginin ortaya çıktığı dönemler olmuştur (Tosunoğlu, 2013: 153). Günümüzde girişimciliğin geliştirilmesi, gerek gelişmekte olan gerekse gelişmiş ülkelerin ekonomi politikalarının vazgeçilmez bir unsuru haline gelmiştir. Girişimcilik kavramı ve uygulamalarının, bilgi toplumunun ve içinde yaşadığımız çağın getirdiği büyük değişimin yansı-

malarından biri olduğu konusunda hiç şüphe yoktur. Avrupa Parlamentosu ve Konseyinin 18 Aralık 2006 tarihli *Yaşam Boyu Öğrenme Becerileri* ile ilgili olarak belirlemiş olduğu *Anahtar Yeterlilikler Tavsiye Kararı*’nda, bireylere kazandırılması hedeflenen sekiz anahtar yeterlilikten biri olarak eğitim ve öğretimin her aşamasında “inisiyatif alma duygusu ve girişimcilik” yer almaktadır (Başar, 2013: 3).

Türkiye’de turizm eğitimi, örgün ve yaygın olmak üzere iki şekilde verilmektedir. Araştırmanın konusu içinde yer alan ortaöğretim düzeyinde turizm eğitimi veren örgün eğitim kurumları, Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı olarak faaliyet göstermektedirler. Ortaöğretim düzeyinde mesleki turizm eğitimi, 2011 yılına kadar Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Liseleri, Anadolu Ticaret Meslek Liseleri ve Anadolu Meslek Liselerinde açılan programlarla yürütülmüştür. 2011 yılından itibaren ise tüm meslek liseleri “Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi” adı altında birleştirilmiş; mesleki turizm eğitimi “Konaklama ve Seyahat Hizmetleri, Yiyecek ve İçecek Hizmetleri, Eğlence Hizmetleri” alanlarında verilmeye başlamıştır (MEB, 2013). Meslek lisesi öğrencileri, okudukları okul itibarıyla girişimcilğe daha yakın öğrenci kitleleridir (Aydın & Er, 2015: 89). Literatürde, lisans ve ön lisans düzeyinde üniversite öğrencilerinin girişimcilik özelliklerini ve eğilimlerini incelemeye yönelik çok sayıda çalışmanın (Arslan, 2002; Lüthje & Franke, 2003; Örcü, Kılıç & Özer, 2007; Karabulut, 2009; Yıldız & Kapu, 2012; Keleş, Özkan, Doğaner & Altunoğlu, 2012; Korkmaz, 2012; Kılıç, Keklik & Çalış, 2012; Küttim, Kallaste, Venesaar & Kiis, 2013; Solmaz, Aksoy, Şengül & Saruışık, 2014; Köksal & Penez, 2015; Salur & Toprak, 2015; Çatır, Şimşek & Ölekli, 2015) yapıldığı görülmektedir. Buna karşın; ortaöğretim ve ortaöğretim düzeyinde turizm eğitimi alan öğrencilerin girişimcilik eğilimlerini araştırılmasına ilişkin çalışmaların sınırlı olduğu dikkat çekmektedir. Bu çalışmalardan, Akyüz, Gedik, Akyüz & Yıldırım (2006), Rize ili merkezinde, farklı iki eğitim seviyesinde (lise ve üniversite) eğitim ve öğretimlerini sürdüren % 76,6’sı lise, % 23,4’ü üniversite öğrencisi toplam 362 öğrenciye yönelik bir araştırma yapmışlardır. Araştırmada, ankete katılan öğrencilerin girişimcilik yetenekleri incelenmiş ve girişimcilik kapasitesinin bölge gelişiminde nasıl bir etkiye sahip olabileceği belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırma bulgularına göre, öğrencilerin yaklaşık olarak % 68’inin iş hayatına kendi işlerini kurarak atılmak istedikleri ve öğrencilerin % 51’i yenilikçi bir düşünceye sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Parlak (2013), 2011-2012 eğitim-öğretim yılında İstanbul ili Kadıköy ilçesindeki 4 büyük dershanede üniversiteye hazırlık kursuna devam eden son sınıfta öğrenim gören 448 lise öğrencisinin girişimci kişilik özellikleri, içsel ve sosyal zeka seviyeleri belirlemeye

yönelik bir araştırma gerçekleştirmiştir. Araştırma sonucunda, girişimci (kişilik) özellikleri ile içsel ve sosyal zekâ arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Aydın & Er (2015), meslek lisesi öğrencilerinin girişimcilik özelliklerini belirlemeye yönelik bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. Bu amaçla, Trabzon ilinde merkez ilçe Ortahisar'da faaliyetlerini sürdüren meslek liselerinde eğitim gören son sınıf öğrencilerine yönelik bir anket uygulaması yapılmıştır. Yazarlar, elde edilen bulguları cinsiyete, kişilik özelliği, ruh hali, meslek lisesi türü ve öğrencilerin girişimcilik dersi alıp almama durumlarına göre karşılaştırmışlardır.

lerini ve hizmetlerini satın alan ve üreten kişi” olarak ifade edilmiştir. Tanım, girişimcinin risk üstlenme özelliğini vurgulamakta ve bunu ortaya çıkarmaktadır (Başar, 2013: 3). Fransız iktisatçı Jean Baptise Say ise, risk üstlenme özelliği kadar girişimcinin üretim girdilerini örgütleme ve yönetme özelliğinin olması gerektiğini belirterek; girişimciliğin, “dördüncü üretim faktörü” olduğunu ileri sürmüştür (Özdevecioğlu, 2014: 29) Girişimcilik, Joseph A. Schumpeter tarafından daha farklı şekilde ele alınmış ve yenilikçilik özelliği katılarak dinamizm kazandırılmıştır. Schumpeter'in

Tablo 1. Girişimcilik Tanımları

Kaynak	Tanımlar
Kirzner (1978)	Girişimcilik, pazardaki eksikliklerin ve dengesizliklerin doğru bir şekilde tahmin edilmesi yeteneği ile fırsatların keşfedilmesidir.
Hisrich & Peters (1989)	Girişimcilik, zaman ve çabayla oluşturulmuş değerli bir farklılığın süreci; beraberindeki finansal psikolojik ve sosyal risklerin tahmini ve parasal ödül ve kişisel tatminin alınmasıdır.
Bird (1989).	Değer yaratmak için, kar amacı güden yeni bir işletme kurma veya büyütme ve yeni bir mal veya hizmet yaratma sürecidir.
Lounsbury (1998)	Fırsat elde etmek için alternatif üretim süreçlerini inceleme ve onların optimizasyonunu sağlama faaliyetidir.
Mueller & Thomas (2000)	Bir fırsat algılama ve o fırsatı ele geçirmek için bir organizasyon yaratma faaliyetidir.
Shane & Venkataraman (2000)	Girişimcilik, karlı fırsatların varlığı ve girişimci bireylerin varlığı arasındaki ilişki olarak tanımlanmaktadır.
Roberts, Stevenson, Sahlman, Marshall & Hamermesh (2006).	Girişimcilik, bireylerin ya sahip oldukları veya bir organizasyon içinde, hali hazırda kendi kontrollerinde olan kaynakların haricinde fırsatların peşinde koşmalarıdır.

Kaynak: Yılmaz & Sünbül (2009); Kılıç ve ark. (2012)

Yapılan literatür taraması neticesinde, ortaöğretim düzeyinde, turizm eğitimi alan lise öğrencilerinin girişimcilik eğilimlerini belirlemeye yönelik bir çalışmaya ise rastlanmamıştır. Bu alandaki çalışmaların sınırlı olmasını göz önünde bulundurarak hazırlanan bu çalışmada, ortaöğretim düzeyinde turizm eğitimi alan öğrencilerin girişimcilik eğilimlerinin analiz edilmesi ve belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada ayrıca, öğrencilerin girişimcilik eğilimlerinin belirlenmesinde demografik değişkenlerin etkisi de incelenmiştir.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Girişimci ve girişimcilik kavramları üzerine alan yazında çeşitli yazarlar tarafından yapılmış çok sayıda tanım denemesi mevcuttur. Girişimciliğin tanımının ilk kez, 18. yüzyılın başlarında Fransa'da yaşayan İrlandalı ekonomist Richard Cantillon tarafından yapıldığı kabul edilmektedir. Bu tanımda girişimci, “henüz belirlenmemiş bir bedelle satmak üzere üretimin gir-

çalışmalarında girişimcilik, yenilik yaratma ve teknolojik buluşlar ile açıklanmaya çalışılmış ve yeni ürünler, yeni hizmetler, yeni süreçler, yeni arz kaynakları ve yeni pazarlar yaratmak için yeni kaynakların yaratılması gibi konulara ağırlık verilmiştir. Schumpeter'in bakış açısıyla girişimci, toplumda değişimi yaratacak kişi ve kurumlar olarak tanımlanmaktadır (Başar, 2013: 4).

Girişimcilik, herhangi bir mesleki faaliyetin gerçekleştirilmesine ilişkin ilk hareket noktasıdır. Bu bağlamda doğru fırsatların tanımlanması, ortaya çıkarılması ve seçilmesini kapsayan girişimcilik kavramı yenilik, büyüme, risk alma ve yeniyi yaratma gibi unsurları da içeren çok yönlü bir eğilimi ifade etmektedir (Gartner, 1990: 15; Ardichvili, Cardozo & Ray, 2003: 106'dan aktaran Yıldız & Kapu, 2012: 44). 1970'li yılların sonunda 1980'li yılların başlarında birçok yazar, girişimcilik konusunda, girişimciyi yöneticiden ve toplumdan ayırt eden davranış, özellik ve nitelikler konusunda çalışmalar yapmışlardır. Girişimcilik kavramına ilişkin en sık rastlanan tanımlar, Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1’de verilen tanımlardan da anlaşılacağı üzere, girişimciliğin tek bir tanımını yapmak mümkün değildir. Ancak pek çok tanıma ve gelişimine baktığımızda girişimciliğin bir süreçler bütünü olduğu; kapsamında ise fırsatları görme, yenilikçilik, risk alma, öngörme ve önceden hareket etmenin var olduğu söylenebilir (Koçak, 2003: 48).

Girişimcilik bir eylem, girişimci ise bu eylemi yapan kimsedir. Girişimciler genellikle projeleri başlatan ve geliştiren; bir şeylerin olması için beklemeyen, aksine sorunları ve doğabilecek sonuçlarını gören ve kontrol eden kişiler olarak kabul edilmektedirler (Koçel, 2014: 87). Diğer bir tanıma göre girişimci; fırsatları algılayarak, gerekli kaynakları bir araya getiren, riski üstlenen ve karı hedefleyen kişi “olarak ekonomik yaşamın bel kemiği olan işletmeleri faaliyete geçirme, kapasitelerini artırma, azaltma ve ya tamamen kapatma gibi yatırım kararlarını alan, kendi işini kuran ve geleceği kendisi belirleyen kişidir (Gürol, 2006: 4). Girişimcilik kavramında olduğu gibi, girişimci kavramı üzerine de yapılmış birçok tanım denemesi olmakla beraber, bu tanımların hemen hemen tümünde ortak olan unsurların, girişimcinin “başkalarının baktığı ama göremediği fırsatları görüp, bunları birer iş fikrine dönüştürebilmesi” ve “risk almaya yatkınlığı” olduğunu söylemek mümkündür. Müftüoğlu’na göre (1993: 29) girişimci olabilmek kişilerin içindeki hevesle ve içinde buldukları şartlarla doğrudan ilişkilidir. Bireyin ailesi; yaşadığı çevre; aldığı eğitim ve kişisel özellikleri, girişimcilik eğilimi üzerinde etkili olan belirleyici faktörler arasında sayılmaktadır. Girişimcilik üzerine yapılan çalışmalar incelendiğinde, girişimci olmayı belirleyen faktörlerin literatürde üç yaklaşım altında incelendiği görülmektedir. Bunlar; bireysel, çevresel ve firma yaklaşımlarıdır. Çevresel yaklaşım, girişimciliğin çevrenin etkisi ile oluştuğu yaklaşım biçimidir. Firma yaklaşımı ise girişimcilik faaliyetlerinin işletme düzeyinde yapıldığı yaklaşım biçimidir. Bireysel yaklaşım; girişimciliği daha çok bireyin demografik ve psikolojik özelliklerinin belirlediğini ileri sürmektedir. Demografik özellikler, girişimciliği yaş, cinsiyet, eğitim durumu, medeni durum, ailede girişimci olması ve ailenin gelir durumunu dikkate alarak açıklamaktadır. Bireysel yaklaşıma göre girişimciliğin belirlenmesinde etkili olan ikinci faktör ise psikolojik özelliklerdir. Bu özellikler; risk alma, bağımsızlık isteği, başarıya ihtiyacı, yenilikçilik ve kendine güven gibi farklı kişilik karakteristiklerinden oluşmaktadır (Aydın & Er, 2015: 90). Girişimcilik niteliklerine sahip olan kişiler sadece işletmelerinin başarısına değil, faaliyet gösterdikleri bölgelerin ekonomilerine de damgalarını vurmaktadırlar. Günümüzde toplumsal refahın artırılması, işsizliğin ortadan kaldırılması ve dengeli bir ekonomik kalkınma için bireylerin girişimciliğe özendirilmesi önem

kazanmaktadır. Bunun için özellikle yeni iş fikirleri uygulamaya geçirilerek genç girişimciler desteklenmeli; girişimcilikle ilgili eğitim verilmeli, üniversitelerle ve sektördeki işletmelerle işbirliğine gidilerek genç girişimcilere daha başarılı olmanın yol ve yöntemleri öğretilmelidir (Saraçoğlu ve ark., 2010: 1). Geri kalmış toplumların en önemli sorunlarından birisi de, girişimci niteliklerine sahip kişilerin az sayıda olması ya da mevcudun yeterince desteklenmemesidir. Ayrıca girişimcilik kültürünün mevcut olmadığı toplumlarda, kurnazlık ve kısa yoldan köşeyi dönmek gibi yozlaşmış kültür davranışlarının yaygınlaşması ayrı bir problem teşkil etmektedir. Dolayısıyla, örgütsel ve ekonomik gelişmenin yanı sıra toplumsal refahı sağlamak açısından da girişimcilik ülkeler için büyük bir öneme sahiptir (Bozkurt & Erdurur, 2013: 58).

Bir girişimcinin aldığı eğitimden başlayarak bu eğitimini kullanabilme yeteneğine, ailede ve toplumda kendisine sağlanan imkânlarla ve iş yüküne kadar her şey, girişimcinin hareket noktasını oluşturmaktadır. Girişimcilik eğitimi, özellikle gençlerin girişimsel tutum ve davranışlarının oluşmasındaki en önemli faktörlerin başında gelmektedir (Aydın & Er, 2015: 88). Değişen ve gelişen günümüz iş dünyasında, özellikle meslek liseleri düzeyinde girişimcilik eğitimlerinin verilmesi ve öğrencilerin yeni iş fikirleri geliştirmeleri konusunda yönlendirici çalışmalara ağırlık verilmesinin önemi artmaktadır. Günümüzde üniversite öğrencilerine girişimcilik ruhunun kazandırılması amacıyla fakülte ve yüksekokullarda ve turizm eğitimi veren bazı Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinde, seçmeli olarak girişimcilik dersleri okutulmaktadır. Ayrıca tüm Mesleki ve Teknik Anadolu liselerinde ortak ders olan “Mesleki Gelişim” dersinde öğrencilere girişimcilik ile ilgili teorik bilgiler verilmektedir. Bununla beraber, girişimciliğe yönelik bilhassa uygulamalı derslerin ve eğitimlerin eksikliği göze çarpmaktadır. Bu eksikliğin giderilmesine yönelik olarak 14 Haziran 2016 tarihinde, mesleki ve teknik ortaöğretim okullarında girişimciliği geliştirmek ve yaygınlaştırmak amacıyla Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü (MTEGM) ile Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB) arasında “Uygulamalı Girişimcilik Eğitimi İş Birliği Protokolü” imzalanmıştır. İmzalanılan protokol ile 2015–2016 eğitim öğretim yılından itibaren Mesleki ve Teknik Anadolu liselerinden mezun olan tüm öğrencilerin diploma ile birlikte “Uygulamalı Girişimcilik Eğitimi Katılım Belgesi” almaya hak kazanması planlanmıştır. Ayrıca, bu eğitimi alan mezun öğrenciler, kendi alanlarında iş kurmak istemeleri halinde hibe olarak 50.000 TL, ayrıca faizsiz 100.000 TL’ye kadar KOSGEB yeni girişimci desteğine başvuru haklarını elde edebileceklerdir (MEB – MTEGM, Uygulamalı Girişimcilik Eğitimi İş Birliği Protokolü, 2016).

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflaması (İBBS) düzey 2'ye göre, TR61 Batı Akdeniz Bölgesinde (Antalya, Isparta ve Burdur) bulunan orta-öğretim kurumlarında turizm alanında eğitim alan öğrenciler oluşturmaktadır. Burdur merkez ve ilçelerinde ortaöğretim düzeyinde turizm eğitimi veren lise bulunmadığı; ikisi Isparta ve on altısı Antalya ili sınırları içerisinde olmak üzere, 18 adet turizm eğitimi veren ortaöğretim okulunun bulunduğu; bu okullarda toplam 6.145 öğrencinin eğitim gördüğü tespit edilmiştir (Antalya ve Isparta İl Millî Eğitim Müdürlükleri, 2016). Çalışmada, ana kütleyi oluşturan öğrenci sayısının fazla olması, zaman ve maliyet gibi kısıtlılıklar göz önünde bulundurularak örnekleme gidilmiştir. Örneklem hacmi, % 95 güven Aralığında, \pm % 5 yanılma payı ile 362 kişi olarak belirlenmiştir. Araştırma sonuçlarının, ana kütleli özelliklerini daha iyi yansıtabilmesi amacıyla; Yiyecek ve İçecek Hizmetleri, Konaklama ve Seyahat Hizmetleri, Eğlence Hizmetleri alanlarında eğitim veren 8 mesleki ve teknik Anadolu lisesinde 9, 10, 11 ve 12. sınıflarda öğrenim gören, her okuldan kolayda örnekleme yöntemiyle yaklaşık 110-120 öğrenci seçilerek toplam 900 öğrenciye anket formu dağıtılmış, gerekli açıklamalar yapılarak doldurmaları istenmiştir. Hatalı ve eksik doldurulan anket formları değerlendirilmeye alınmamış, sonuç olarak 881 anket formu analizlere tabi tutulmuştur. Belirlenen okullarda anket uygulaması yapılabilmesi için, Antalya ve Isparta İl Millî Eğitim Müdürlükleri ve Valiliklerinden yazılı izinler alınmıştır. Çalışma alanı olarak seçilen Batı Akdeniz bölgesindeki okulların isimleri Ek.1'de verilmiştir.

Veri ve Yöntem

Araştırmada veri toplama aracı olarak anket tekniği seçilmiş; Yılmaz ve Sünbül (2009) tarafından geliştirilen girişimcilik ölçeğinden yararlanılmıştır. Bu ölçekte, demografik değişkenler ile öğrencilerin girişimcilik eğilimlerini belirlemeye yönelik ifadeler yer almaktadır. Ölçeğin kullanımı için yazarlarından izin alınmıştır. Kullanılan anket formu iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde öğrencilerin kişisel/demografik bilgiler, ikinci bölümde ise girişimcilik eğilimlerini belirlemeye yönelik 36 ifade bulunmaktadır. Öğrencilerin girişimcilik eğilimlerinin belirlenmesine ilişkin ifadeler katılım düzeyleri, "(1) hiçbir zaman, (2) nadiren, (3) bazen, (4) sık sık, (5) çok sık" cevap düzeninde beşli likert tipi ölçek kullanılarak ölçülmüştür.

Çalışmada kullanılan ölçeğin güvenilirliğini test etmek için Cronbach's Alpha (α) katsayısı kullanılmıştır. Bazı yazarlara göre (Sipahi, Yurtkoru & Çinko, 2006; Liu, 2003). Cronbach's Alpha değerinin 0,70 ve üstü

olduğu durumlarda ölçeğin güvenilir olduğu kabul edilmekle birlikte, kullanılacak ölçeklerde ön deneme araştırmaları için 0,60, temel araştırmalar için 0,80 ve uygulamalı araştırmalar için 0,90-0,95 güvenilirlik oranlarının gerekli olduğu belirtilmektedir (Yiğit, Bütüner & Dertlioğlu, 2008: 45). Bu çalışmada, anket formunda yer alan 36 ifadeye ait Cronbach alfa katsayısı, 0,934 olarak hesaplanmıştır. Elde edilen bu değer çalışmada kullanılan ölçeğin oldukça güvenilir olduğunun ortaya koymuştur. Ölçme aracının iç tutarlılık anlamında Cronbach Alfa katsayısının çok yüksek düzeyde olması, sadece ölçme aracının güvenilirliğini değil aynı zamanda yapı geçerliliğine de işaret etmektedir (Yaşar, 2014: 63). Anket formlarından elde edilen verilerin analizi, IBM-SPSS istatistik paket programı yardımıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışmada, anketi cevaplayan öğrencilerin demografik özellikleri ile anket formunun ikinci bölümünde yer alan ifadelerle katılımlarına ilişkin verilerin normal dağılım gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla Kolmogorov-Smirnov testi uygulanmış, verilerinin istatistiksel önem değerlerinin tümünün ($p < 0,05$) 0,05'den küçük olduğu görülmüş, bu durumda verilerin normal dağılımı tespit edilmiştir. Analizlerde betimsel istatistiklerin (aritmetik ortalama, frekans, yüzde dağılımı ve standart sapma) yanı sıra araştırmaya katılan öğrencilerin demografik özellikleri ile girişimcilik eğilimleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıkların olup olmadığını belirlemek amacıyla, Mann-Whitney U testi ve Kruskal Wallis testleri uygulanmıştır. Çalışmada kullanılan verilerin ölçüm seviyesinin metrik olmaması ve normallik varsayımını karşılamaması nedeniyle tercih edilmiştir. Çalışmada kullanılan istatistiksel testlerin analizinde, istatistiksel anlamlılık düzeyi 0,05 olarak kabul edilmiştir.

ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Araştırma kapsamında, anket uygulanan 881 öğrenciye ait cinsiyet, okulunun bulunduğu il, öğrenim gördüğü sınıf, girişimcilik ile ilgili ders alma durumu, kendine ait bir iş fikri bulunması ve şimdiye kadar herhangi bir işte çalışma durumlarına ilişkin ilişkiler Tablo 2'de verilmiştir.

Elde edilen sonuçlara göre, ankete katılan öğrencilerin % 78,4'ünün erkek, % 21,6'sının ise kadın olduğu görülmektedir. Örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin öğrenim gördükleri okullarının % 71,6'sı Antalya, % 28,4'ü ise Isparta ili sınırları içerisinde bulunmaktadır. Ankete katılan bireylerin % 55,6'sını hennüz işletme beceri eğitimi (staj) yapmamış olan 9. veya 10. sınıf öğrencileri, % 44,4'ünü ise staj yapmış olan 11. veya 12. sınıflarda öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinde

Tablo 2. Araştırmaya Katılan Öğrencilere Ait Genel Bilgiler

Cinsiyet	n	%	
Erkek	691	78,4	
Kadın	190	21,6	
Okulun Bulunduğu İl	n	%	
Antalya	631	71,6	
Isparta	250	28,4	
Öğrenim Gördüğü Sınıf	n	%	
9 veya 10. Sınıf (Henüz İşletmelerde Beceri Eğitimi Yapmadı)	490	55,6	
11 veya 12. Sınıf (İşletmede Beceri Eğitimi Yaptı)	391	44,4	
Şimdiye Kadar Girişimcilikle İlgili Ders Alma Durumu	n	%	
Evet	318	36,1	
Hayır	563	63,9	
Şimdiye Kadar Herhangi Bir İşte Çalışma Durumu	n	%	
Evet	634	71,9	
Hayır	247	28,1	
Kendine Ait Bir İş Fikri Olması Durumu	n	%	
Evet	444	50,4	
Hayır	213	24,2	
Olmasını İsterdim	224	25,4	
TOPLAM	%	881	100

öğrenim gören öğrenciler, 10. ve 11. sınıfın sonunda, yaz döneminde beşer ay süre ile işletmelerde beceri eğitimi (staj) yapmaktadırlar. Örneklem olarak seçilen okullarda, anketin uygulandığı tarih itibarıyla 9 ve 10. sınıf öğrencileri henüz staj yapmamış; 11 ve 12. sınıf öğrencileri ise staj yapmış durumdadırlar. Turizm eğitimi verilen, Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinde, girişimcilik dersleri seçmeli olarak veya 9. sınıflarda ortak ders olan “Mesleki Gelişim” dersinin içinde bir bölüm olarak verilmektedir. Uygulana anket formunda yer alan “Şimdiye kadar girişimcilik ile ilgili bir ders aldınız mı?” sorusuna, öğrencilerin % 36,10’unun “evet”, % 63,90’ının “hayır”; “Şimdiye kadar herhangi bir işte çalıştınız mı?” sorusuna % 71,9’unun evet, % 28,1’inin ise hayır cevabı verdikleri görülmüştür. Ankete katılan öğrencilere yöneltilen “Kimseyle paylaşmadığınız, kendinize ait bir iş fikriniz var mı?” sorusuna, öğrencilerin % 50,4’ü “evet”, % 24,2’si “hayır”, % 25,4’ü ise “olmasını isterdim” cevabını vermişlerdir.

Çalışmada, anket formunda yer çok sayıdaki ifadeyi daha az sayıda, anlamlı ve birbirinden bağımsız faktörler haline getirmek amacıyla açılımlı faktör analizi uygulanmıştır. Faktör isimleri, yapılan literatür araştırması ile “Fırsatları değerlendirme, Yenilikçilik,

Bağımsız olma, Dışa açıklık ve Risk Alma” şeklinde belirlenmiştir. Uygulanan faktör analizi sonuçları Tablo 3’te verilmiştir. Analiz sonucunda 21 madde ve 5 faktör elde edilmiştir. Faktör analizi sonuçları toplam varyansın % 54,66’sını açıklamaktadır. Verilerin faktör analizine uygunluğunu sınamak amacıyla Kaiser-Meyer-Olkin ve Bartlett küresellik testi uygulanmıştır. Korelasyon matrisindeki ilişkilerin, faktör analizi yapacak ölçüde yeterli olup olmadığını test etmek amacıyla gerçekleştirilen Bartlett küresellik testi sonuçları istatistiksel olarak anlamlı bulunmuş ($p=0.000<0.05$) ve faktör analizine tabi tutulan değişkenler arasında ilişki olduğu tespit edilmiştir. Temel Bileşenler analizinde Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) değeri 0.931 olarak hesaplanmış olup, örneklem büyüklüğünün faktör analizinin uygulanması için yeterli olduğu kanaatine varılmıştır. Sosyal bilimler alanında yapılan çalışmalarda KMO değerinin 0,50’den büyük olmasının, örneklem büyüklüğünün analizi için yeterli olduğu kabul edilmektedir (Aydın & Er, 2015: 95). Faktör yük değeri 0,40’ın altında veya binişik olan 1, 2, 8, 9, 10, 14, 16, 17, 22, 23, 27, 29, 30, 31 ve 32. maddeler ölçekten çıkarılmıştır. Girişimcilik ölçeğinin, faktör analizi için öz değeri (eigenvalue) 1’den büyük faktörlerin

Tablo 3. Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Faktör İsimleri	Faktör Yükleri	Özdeğer	Varyans Açıklama Oranı (%)
Faktör 1: Fırsatları değerlendirme		2,772	13,572
28. Karşıma çıkan fırsatları değerlendirebilirim.	,516		
33. İşimi gerçekleştirirken, herhangi bir ekip ya da kişiyle çalışabilirim.	,695		
34. Bir işte ya da uygulamada liderliği ele almaktan çekinmem.	,712		
35. İş konusunda gelecekle ilgili etkili kararlar alabilirim.	,717		
36. Farklı işlere yönelik motivasyonum ve eğilimlerim güçlüdür.	,582		
Faktör 2: Yenilikçilik		1,299	13,071
18. Yeni bir şeyleri denememe imkân veren projeler üzerinde çalışmayı severim.	,630		
19. Eski fikirlere ve uygulamalara meydan okumayı ve daha iyilerini araştırmayı severim.	,637		
20. Yeni bir perspektiften bakmama imkân sağlayan proje ve işlerle uğraşırım.	,730		
21. Geçmişte başkaları tarafından kullanılmamış yeni yöntemlerle çalışmayı denerim.	,670		
Faktör 3: Bağımsız olma		1,254	11,793
3. İstedğim şeyi elde ettiğim zaman bunun sebebini genellikle kendi yeteneklerim olduğu düşünürüm.	,566		
4. İşlerimde kendi kararlarım etkilidir.	,628		
5. Kendi işimi kurabilirim.	,640		
6. İşten zorunlu olarak ayrılısam işle ilgili kendime seçenekler oluşturabilirim.	,603		
7. Zor durumlarda seçenekler oluşturabilirim.	,573		
15. Kararlarımın hayatımı şekillendirebileceğimi düşünüyorum.	,517		
Faktör 4: Dışa açıklık		1,100	8,697
11. Arkadaşlarıma değişik iş projelerden söz ederim.	,710		
12. Yeteneklerimi uygulayabilecek alanlar oluştururum.	,602		
13. Arkadaşlarımdan gelen bazı projelere katılmaktan çekinmem	,647		
Faktör 5: Risk Alma		1,029	7,533
24. Yeni bir durum ve uygulamaya adapte olmakta sorun yaşamam.	,428		
25. Üzerinde çalıştığım bir konuda hata yapmaktan çekinmem.	,778		
26. Her işin bir riski vardır. İşimde her türlü riski göze alabilirim.	,698		

değerlendirilmesine, değişkenlerin faktör içerisindeki ağırlığını gösteren faktör yüklerinin yüksek olmasına ve aynı değişken için faktör yüklerinin birbirine yakın olmamasına dikkat edilmiştir.

Faktör analizi neticesinde elde edilen faktörlerin güvenilirlik, ortalama ve standart sapma düzeyleri Tablo 4'te verilmiştir. Cronbach Alfa güvenilirlik analizi

sonuçlarına göre; tüm faktörlerin güvenilir düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Faktörlerin ortalama ve standart sapmaları incelendiğinde; öğrencilerin fırsatları değerlendirme eğilimlerinin yüksek olduğu (=3,92), yenilikçilik, bağımsız olma ve risk alma eğilimine sahip oldukları, bununla birlikte dışa açık olma eğilimlerinin nispeten düşük olduğu (=3,37) söylenebilir.

Tablo 4. Faktörlerin Güvenirlilik, Ortalama ve Standart Sapma Düzeyleri

Faktör	Madde Sayısı	Cronbach Alfa Değeri	Ortalama	Standart Sapma
Fırsatları değerlendirme	5	,768	3,92	,76
Yenilikçilik	4	,780	3,50	,88
Bağımsız olma	6	,731	3,74	,69
Dışa açıklık	3	,676	3,37	,89
Risk alma	3	,639	3,61	,85

Ankete katılan öğrencilerin cinsiyet dağılımları ile girişimcilik eğilimleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılığın olup olmadığını araştırmak amacıyla Mann-Whitney U testi uygulanmış ve sonuçları Tablo 5'te verilmiştir. Test sonuçlarına göre, ankete katılan öğrencilerin cinsiyet dağılımları ile girişimcilik eğilimleri arasında istatistiksel olarak anlamlı ($p=0.004<0.05$) bir farklılık olduğu görülmüştür. Ankete katılan erkek öğrencilerin girişimcilik eğilimlerine ait sıra ortalamalarının kız öğrencilere göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Diğer bir ifadeyle, ankete katılan öğrencilerin girişimcilik eğilimleri, cinsiyetlerine göre değişmektedir.

olmayan öğrencilere göre daha yüksek ortalamalara sahip olduğu görülmüştür.

Ankete katılan öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıflar (9. - 10. sınıf ve 11. - 12. sınıf) ile girişimcilik eğilimleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olup olmadığını araştırmak amacıyla Mann-Whitney U testi uygulanmış ve sonuçları Tablo 7'de verilmiştir. Öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıflar, 9. veya 10. sınıf; 11. veya 12. sınıf olmak üzere iki grupta incelenmiştir. Öğrenim gördüğü sınıfı 9 veya 10 olan öğrenciler henüz bir işletmede beceri eğitimi (staj) yapmamış, 11 ve

Tablo 5. Cinsiyete Göre Girişimcilik Eğilimlerinin Karşılaştırılması

	n	Sıra Ortalaması	Mann-Whitney U	Z	Anlamlılık
Fırsatları Değerlendirme					
Erkek	690	453,53	56561,500	-2,908	,004
Kadın	190	393,19			
Yenilikçilik					
Erkek	690	455,65	55099,000	-3,381	,001
Kadın	190	385,49			
Bağımsız olma					
Erkek	690	458,46	53156,500	-4,006	,000
Kadın	190	375,27			
Dışa açıklık					
Erkek	690	454,26	56056,500	-3,079	,002
Kadın	190	390,53			
Risk alma					
Erkek	690	458,66	53020,000	-4,065	,000
Kadın	190	374,55			

Anket sorularını cevaplayan öğrencilerin girişimcilik eğilimleri ile kendilerine ait iş fikirlerinin olup olmaması durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılığın olup olmadığını araştırmak amacıyla Kruskal-Wallis testi uygulanmış ve sonuçları Tablo 6'da verilmiştir. Analiz neticesinde bu iki dağılım arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık ($p=0.000<0.05$) tespit edilmiş; kendilerine ait iş fikirleri olan öğrencilerin girişimcilik eğilimlerinin, kendilerine ait iş fikirleri

12. sınıf öğrencileri ise bir işletmede çalışarak beceri eğitimi yapmış olan öğrencilerden oluşmaktadır.

Uygulanan analiz sonuçlarına göre, ankete cevap veren öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıfların dağılımı ile girişimcilik eğilimleri arasında istatistiksel olarak anlamlı ($p=0.023<0.05$) bir farklılık tespit edilmiştir. İşletmelerde beceri eğitimi, diğer bir ifadeyle staj yapmış olan 11. ve 12. sınıf öğrencilerinin, staj yapmayan 9. ve

Tablo 6. Kendilerine Ait Bir İş Fikri Olmasına Göre Girişimcilik Eğilimlerinin Karşılaştırılması

	n	Sıra Ortalaması	df	Anlamlılık
<i>Fırsatları Değerlendirme</i>				
Evet	443	499,32	2	,000
Hayır	212	360,97		
Olmasını isterdim	224	397,48		
<i>Yenilikçilik</i>				
Evet	443	498,46	2	,000
Hayır	212	365,58		
Olmasını isterdim	224	394,81		
<i>Bağımsız olma</i>				
Evet	443	514,91	2	,000
Hayır	212	350,40		
Olmasını isterdim	224	376,66		
<i>Dışa açıklık</i>				
Evet	443	483,13	2	,000
Hayır	212	388,06		
Olmasını isterdim	224	403,85		
<i>Risk alma</i>				
Evet	443	495,01	2	,000
Hayır	212	369,14		
Olmasını isterdim	224	398,28		

10. sınıf öğrencilerine göre girişimcilik eğilimlerinin daha yüksek ortalamalara sahip olduğu görülmüştür. olmama durumları ile öğrencilerin girişimcilik eğilimleri arasında istatistiksel olarak anlamlı ($p=0.001<0.05$)

Tablo 7. Staj Yapma Durumuna Göre Girişimcilik Eğilimlerinin Karşılaştırılması

	n	Sıra Ortalaması	Mann-Whitney U	Z	Anlamlılık
<i>Fırsatları Değerlendirme</i>					
9 veya 10 (staj yapmadım)	490	422,67	86814,000	-2,279	,023
11 veya 12 (staj yaptım)	390	461,83			
<i>Yenilikçilik</i>					
9 veya 10 (staj yapmadım)	490	416,46	83771,000	-3,096	,002
11 veya 12 (staj yaptım)	390	469,65			
<i>Bağımsız olma</i>					
9 veya 10 (staj yapmadım)	490	414,54	82830,000	-3,346	,001
11 veya 12 (staj yaptım)	390	472,07			
<i>Dışa açıklık</i>					
9 veya 10 (staj yapmadım)	490	415,83	83462,000	-3,187	,001
11 veya 12 (staj yaptım)	390	470,44			
<i>Risk alma</i>					
9 veya 10 (staj yapmadım)	490	416,40	83742,500	-3,113	,002
11 veya 12 (staj yaptım)	390	469,72			

Ankete katılan öğrencilerin, şimdiye kadar herhangi bir işte çalışıp çalışmamış olma durumları ile girişimcilik eğilimleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılığın olup olmadığını araştırmak amacıyla Mann-Whitney U testi uygulanmış ve sonuçları Tablo 8'de verilmiştir. Analiz sonuçlarına göre, ankete katılan öğrencilerin, şimdiye kadar herhangi bir işte çalışmış olup

bir farklılık tespit edilmiştir. Şimdiye kadar bir işte çalışmış olan öğrencilerin girişimcilik eğilimlerinin, daha önce bir işte çalışmamış olanlara göre daha yüksek sıra ortalamalarına sahip olduğu görülmüştür. Diğer bir anlatımla, ankete katılan öğrencilerin girişimcilik eğilimleri, daha önce herhangi bir işte çalışmış olup olmama durumlarına göre farklılaşmaktadır.

Tablo 8. Bir İşte Çalışma Durumuna Göre Girişimcilik Eğilimlerinin Karşılaştırılması

Faktör		n	Sıra Ortalaması	Mann-Whitney U	Z	Anlamlılık
<i>Fırsatları Değerlendirme</i>	Evet	635	457,53	65702,500	-3,418	,001
	Hayır	243	392,38			
<i>Yenilikçilik</i>	Evet	635	456,80	66168,000	-3,279	,001
	Hayır	243	394,30			
<i>Bağımsız olma</i>	Evet	635	464,48	61291,000	-4,731	,000
	Hayır	243	374,23			
<i>Dışa açıklık</i>	Evet	635	461,23	63356,000	-4,129	,000
	Hayır	243	382,72			
<i>Risk alma</i>	Evet	635	458,92	64818,500	-3,693	,000
	Hayır	243	388,74			

SONUÇ ve ÖNERİLER

Girişimcilik, özellikle son yıllarda üzerinde fazlasıyla durulan, iktisadi gelişmenin ve toplumsal refahın itici gücü olarak vurgulanan, stratejik öneme sahip bir kavram haline gelmiştir. Bu nedenle dünyanın hemen her yerinde girişimcilik faaliyetleri desteklenmeye başlanmıştır. Mesleki turizm eğitiminde temel amaç, turizm sektörüne yönelik nitelikli işgücü yetiştirmektir. Bir ülkenin kalkınması ve gelişmesi, ekonomik değer yaratacak; büyümeye hız kazandıracak ve değişen koşullara uyum sağlayabilme yeteneğine sahip girişimcileri desteklenmesi ile doğru orantılıdır. Bilgi toplumunda ülkeler insanlarını ve özellikle gençleri girişimciliğe yönlendirmek için çaba harcamaktadırlar.

Yapılan literatür incelemesi neticesinde, ortaöğretim düzeyinde turizm eğitimi alan öğrencilerin girişimcilik eğilimlerinin belirlenmesi ve analizi üzerine yapılan çalışmaların sınırlı sayıda olduğu görülmüştür. Gerek literatürdeki boşluğu doldurabilmek, gerekse ileriye yönelik gerçekleştirilecek çalışmalara bir yön çizmek amacıyla, bu çalışmada ortaöğretim düzeyinde turizm eğitimi alan öğrencilerin, girişimcilik eğilimlerinin incelenmesi ve demografik değişkenlerin girişimcilik eğilimleri üzerindeki etkilerin belirlenmesine yönelik bir alan araştırması yapılmıştır. Çalışma kapsamına dahil edilen öğrenciler, Batı Akdeniz Bölgesi illerindeki turizm eğitimi veren ortaöğretim kurumları öğrencileridir. Dolayısıyla, çalışma sonuçları sınırlı bir bölgede, sınırlı sayıdaki turizm eğitimi veren Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinde ve tesadüfi olmayan örneklemeye dayalı olarak elde edildiğinden genellenemez. Çalışmada kullanılan yöntemin,

daha kapsamlı ve tesadüfi olarak belirlenmiş örneklem üzerinde yapılması, ileriye yönelik olarak gerçekleştirilecek çalışmaların konusu olabilir. Yapılan araştırma sonucunda, ortaöğretim düzeyinde turizm eğitimi alan öğrencilerden daha önce bir işte çalışmış olanların girişimcilik eğilimlerinin, çalışmamış olan öğrencilere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Çalışmada elde edilen benzer bir bulgu da, işletmelerde beceri eğitimi (staj) yapmış öğrencilerin, staj yapmamış olan öğrencilere göre daha yüksek düzeyde girişimcilik eğilimlerine sahip olduklarıdır. Bu sonuca göre, Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerindeki işletmelerde beceri eğitimi, diğer bir ifadeyle staj uygulamasının, öğrencilerin girişimci olarak yetişmeleri üzerinde olumlu bir katkısının olduğu söylenebilir. Araştırmadan elde edilen diğer bir sonuç ise, kendilerine ait bir iş fikri olan öğrencilerin girişimcilik eğilimlerinin, kendilerine ait bir iş fikri olmayan öğrencilere göre daha yüksek düzeyde olduğu görülmüştür. Bu sonuç, öğrencilere iş fikri geliştirmeleri konusunda rehberlik faaliyetleri yürütmenin önemini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, ortaöğretim kurumlarından mezun öğrencilere kendi işlerini kurabilmeleri imkânını sunan, Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü ile KOSGEB arasında 14/06/2016 tarihinde imzalanan “Uygulamalı Girişimcilik Eğitimi İş Birliği Protokolü’nün” hayata geçirilmesinin, bu amaca hizmet eden önemli bir gelişme olduğunu söylemek mümkündür.

Günümüzde, girişimciliğe gereken önemin verilmesi amacıyla, Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinde ortak ders olan “Mesleki Gelişim” dersinde öğrencilere girişimcilik ile ilgili teorik bilgiler verilmektedir. Bununla birlikte, araştırma bulgularında görüleceği gibi, turizm eğitimi alan ortaöğretim öğrencilerine verilen

teorik girişimcilik derslerinin öğrencilerin girişimcilik düzeylerine katkısının sınırlı olduğunu söylemek mümkündür. Başarılı ve özgüveni yüksek nesiller yetiştirilmesi için; yaparak ve yaşayarak öğrenmenin etkili ve en kalıcı öğrenme metodu olduğu gerçeğinden hareketle; bu sorunun çözümü için, turizm eğitimi verilen Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinde gerçek ortamlarda uygulamalı girişimcilik eğitimlerinin verilmesinin önem taşıdığı düşünülmektedir. Ortaöğretim düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin girişimcilik eğilimlerinin artırılmasına yönelik olarak; öğrencilere girişimcilik süreçleri ve faaliyetlerinin uygulamalı olarak aktarılması, staj düzeyinde bile olsa öğrencilerin mezun olmadan önce mutlaka bir işyerinde çalışmalarının sağlanması ve öğrencilerin kendilerine ait bir iş fikri geliştirmeleri için yönlendirici çalışmaların yapılması, yazarların önerileri arasında yer almaktadır.

KAYNAKÇA

- Akyüz, K.C., Gedik, T., Akyüz, İ. & Yıldırım, İ. (2006). Rize İlindeki Lise ve Üniversite Öğrencilerinin Girişimcilik Yeteneklerinin İncelenmesi, Atatürk Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 20(1), 233-246.
- Antalya ve Isparta İl Milli Eğitim Müdürlükleri (2016).
- Ardichvili, A., Cardozo A.R. & Ray, S. (2003). A Theory Entrepreneurial Opportunity Identification and Development, Journal of Business Venturing, 18(1), 105-123.
- Arslan, K. (2002), Üniversiteli Gençlerde Mesleki Tercihler ve Girişimcilik Eğilimleri, Doğu Üniversitesi Dergisi, 6, 1-11.
- Aydın, S & Er, B. (2015). Meslek Lisesi Öğrencilerinin Girişimcilik Özelliklerini Belirlemeye Yönelik Bir Alan Araştırması, Uluslararası Ekonomi ve Yenilik Dergisi, 1(2), 87-105.
- Başar, M. (2013). Girişimcilik, Ürper, Y. (Ed.), *Girişimcilik ve Girişimcilik Süreçleri* içinde (s. 3-19), T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 3002, Eskişehir.
- Bird, B. J. (1989). *Entrepreneurial Behavior*, Scott Foresman & Company, Glenview, Illinois.
- Bozkurt, E. & Erdurur, K. (2013). Girişimci Kişilik Özelliklerinin Girişimcilik Eğilimindeki Etkisi: Potansiyel Girişimciler Üzerinde Bir Araştırma, Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi 8(2), 57-78.
- Börü, D. (2014). Girişimcilik, Karadal, H. (Ed.), *Girişimcilik, Kadınlar ve Öğrenilmiş Çaresizlik Olgusu* içinde (s.1-8), Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul.
- Çatır, O., Şimşek, A. & Ölekli, N. (2015). Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Girişimcilik Eğilimlerinin Belirlenmesine Yönelik Ampirik Bir Çalışma, Elektronik Meslek Yüksekokulları Dergisi, UMYOS 2015 Özel Sayısı, 5(5), 105-114.
- Gartner, W.B. (1993). What Are We Talking About When We Talk About Entrepreneurship?, Journal of Business Venturing, 5(1), 15-28.
- Gürol, M.A. (2006). Küresel Arenada Girişimci ve Girişimcilik, Gazi Kitabevi, Ankara.
- Hisrich, R. D. & Peters, M. P. (1989). *Entrepreneurship: Starting, Developing, And Managing A New Enterprise*, BPI, Irwin.
- Karabulut, A.T. (2009). Üniversite Öğrencilerinin Girişimcilik Özelliklerini ve Eğilimlerinin Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma, Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 16(1), 331-356.
- Keleş, H.N., Özkan, T.K., Doğaner, M. & Altunoğlu, A.E. (2012). Önlisans Öğrencilerinin Girişimcilik Düzeylerini Belirlemeye Yönelik Araştırma, Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi, 5(9), 107-118.

- Kılıç, R., Keklik, B. & Çalış, N. (2012). Üniversite Öğrencilerinin Girişimcilik Eğilimleri Üzerine Bir Araştırma; Bandırma İİBF İşletme Bölümü Örneği, Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 17(2), 423-435.
- Kirzner, I.M. (1978). *Competition and Entrepreneurship*, University of Chicago Press, Chicago.
- Koçel, T. (2014). *İşletme Yöneticiliği, Genişletilmiş 15. Baskı*, Beta Kitap, İstanbul.
- Korkmaz, O. (2012). Üniversite Öğrencilerinin Girişimcilik Eğilimlerini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma: Bülent Ecevit Üniversitesi Örneği, Afyon Kocatepe Üniversitesi, İİBF Dergisi, 14(2), 209-226.
- Köksal, Y. & Penez, S. (2015). Yüksek Girişimcilik Eğilimli Üniversiteli Gençlerin Demografik Özellikleri ve Sektör Tercihleri Üzerine Bir İnceleme, Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi 20(1), 155-167.
- Koçak, A. (2003). Pazarlama ve Girişimcilik Arasındaki İlişki, Girişimci Pazarlaması, Pazarlama ve İletişim Kültürü Dergisi, 5(5), 48-56.
- Küttim, M., Kallaste, M., Venesaar, U. & Kiis, A. (2013). Entrepreneurship Education at University Level and Students' Entrepreneurial Intentions, *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 110(2014), 658-668.
- Liu, Y. (2003). Developing A Scale To Measure The Interactivity Of Websites, *Journal of Advertising Research*, 43(2), 207-216.
- Lazarus, A. A. (1973). Assertive Training: A Brief Note, *Behavior Theory*, 4, 697-699.
- Lounsbury, M. (1998). Collective Entrepreneurship; The Mobilization Of College And University Recycling Coordinators, *Journal of Organizational Change Management*, 11(1), 51-60.
- Lüthje, C. & Franke, N. (2003). The 'Making' Of An Entrepreneur: Testing A Model Of Entrepreneurial Intent Among Engineering Students At MIT, *R&D Management*, 33(2), 135-147.
- MEB - MTEGM (2016). Milli Eğitim Bakanlığı - Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü, Uygulamalı Girişimcilik Eğitimi İş Birliği Protokolü. <http://mtegm.meb.gov.tr/www/uygulamali-girisimcilik-egitimi-is-birligi-protokolu/icerik/1182>, Erişim Tarihi: 20.06.2016.
- Mueller, S. & Thomas, A.S. (2000). Culture and Entrepreneurial Potential: A Nine Country Study Of Locus Control And Innovativeness, *Journal of Business Venturing*, 16, 52-62.
- Müftüoğlu, T. (1993). Türkiye'de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler, Sorunlar-Öneriler, Desen Ofset, Ankara.
- Örücü E, Kılıç, R. & Özer, Y. (2007). Üniversite Öğrencilerinin Girişimcilik Eğilimlerinde Ailesel Faktörlerin Etkisi, *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 2(2), 27-47.
- Özdevecioğlu, M. (2014). Girişimcilik, Karadal, H. (Ed.), *Uygulamalı Girişimcilik Eğitimi* içinde (s.1-8), Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul.
- Özkul, G. (2007). Kapitalist Sistemin Sürükleyici Aktörleri: Ekonomik Teoride Girişimciler, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 12(3), 343-366.
- Parlak, K. (2013). Girişimci Kişilik Özelliklerine Sahip Olmak ile Kendini ve Başkalarını Tanıma (İçsel ve Sosyal) Zekâları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi
- Salur, S. & Toprak, Y. (2015). Önlisans Öğrencilerinin Girişimcilik Eğilimlerinin Belirlemesine Yönelik Bir Araştırma: Nazilli Meslek Yüksekokulu Örneği, *Elektronik Meslek Yüksekokulları Dergisi, UMYOS 2015 Özel Sayısı*, 5(5), 7-15.
- Saraçoğlu, M., Duran, C. & Taşkın, E. (2010). Girişimcilikte Yaratıcılığın Üç Boyutu: Birey, Süreç ve Ürün, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10 (2), 1-14.
- Shane, S. & Venkataraman, S. (2000). The Promise Of Entrepreneurship As A Field Of Research, *Academy of Management Review*, 25(1), 217-226.
- Sipahi, B., Yurtkoru E. S. & Çinko M. (2006). Sosyal Bilimlerde SPSS'le Veri Analizi, Beta Yayıncılık, İstanbul.
- Roberts, M. J., Stevenson, H.H, Sahlman, W., Marshall, P. & Hamermesh, R.G. (2006). *New Business Ventures and the Entrepreneur*. 6th ed. New York: McGraw-Hill/Irwin.
- Solmaz, S.A., Aksoy, Ö., Şengül, S. & Saruışık, M. (2014). KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi 16 (26), 41-55.
- Tosunoğlu, B.T. (2013). Girişimcilik, Ürper, Y. (Ed.), *Girişimcilik ve Girişimcilik Süreçleri* içinde (s. 153-164), T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 3002, Eskişehir.
- Yaşar, M. (2014). İstatistiğe Yönelik Tutum Ölçeği: Geçerlilik ve Güvenirlilik Çalışması, *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı 36 (3), 59-75.
- Yıldız, S. & Kapu, B. (2012). Üniversite Öğrencilerinin Bireysel Değerleri İle Girişimcilik Eğilimleri Arasındaki İlişki: Kafkas Üniversitesi'nde Bir Araştırma, *Kafkas Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3(3), 39-66.
- Yılmaz, E. & Sünbül, M.A. (2009). Üniversite Öğrencilerine Yönelik Girişimcilik Ölçeğinin Geliştirilmesi, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21, 196-203.
- Yiğit, N., Bütüner, S.Ö. & Dertlioğlu, K. (2008). Öğretim Amaçlı Örütbağ Sitesi Değerlendirme Ölçeği Geliştirme, *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi (EFMED)*, 2(2), 38-51.

Ek 1. Çalışmada Anket Uygulanan Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri

Isparta Eğirdir Nafiz Yürekli Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi,

1. Isparta Yalvaç Antik Kent Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi,
2. Antalya Muratpaşa Falez Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi,
3. Antalya Serik Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi,
4. Antalya Kemer Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi,
5. Antalya Kumluca Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi,
6. Antalya Manavgat Fethi Yılmaz Sezer Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi.
7. Antalya Kaş Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi,

Extensive Summary

**ANALYSIS OF ENTREPRENEURSHIP
TENDENCIES OF STUDENTS IN TOURISM
EDUCATION FIELD: A STUDY ON SECONDARY
VOCATIONAL TOURISM SCHOOL STUDENTS**

Murat CUHADAR*, Mehmet ALTINEL

Introduction

Entrepreneurship and entrepreneurial concepts have strategic priorities for emerging economies. Today, the concept of entrepreneurship has an important role in ensuring social welfare and balanced development between regions. Nowadays, the number of the increasing entrepreneurs are the subjects which are being searched for the solution both for developing and developed countries. The importance of economic progress of entrepreneurship in Turkey occurred especially after 1980. There is no doubt that the concept and practice of entrepreneurship is one of the reflections of the information society and of the great change that we have experienced in the present age. Entrepreneurship education is one of the most important factors in the formation of interventional attitudes and behaviors especially of young people. In this study it is aimed to analyze and identify the secondary level tourism vocational school students' entrepreneurial tendencies. The study also examined the influence of demographic variables in the formation of students' entrepreneurial tendencies. To this end, a survey was applied to the students who attend at tourism and the results were evaluated. Entrepreneurship is occurred by directing individual and other various factors. Emergence of family, friends and social environment have impact on person's entrepreneurial tendencies. It can be said that forming the personality and affecting the socio- psychological, physiological and genetic affect are aspects of entrepreneurship. The secondary schools which surveyed are the main institutions of tourism education in Turkey. Students at every stage of tourism education must be equipped with practical knowledge and skills due to the dynamic nature of the industry. It can be said that, this is only possible with an effective and qualified tourism education and training, provided by qualified staff working in the tourism sector and in schools. There are many studies in the literature to examine the entrepreneurship characteristics and tendencies of undergraduate and graduate university students. As a result of the literature survey, it is seen that limited number of the studies have been done to determine entrepreneurial tendencies of high school students in tourism education at the secondary level.

* Corresponding author at: Süleyman Demirel University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Tourism Management, E-mail: muratcuhadar@sdu.edu.tr

Method

The population of this study is students in the field of tourism at secondary schools in Antalya, Burdur and Isparta in the Western Mediterranean region of Turkey. Total 6145 students attending the secondary level vocational high schools in the field of tourism in the Western Mediterranean region of Turkey. In the study, survey method was applied to 881 students selected by convenience sampling method. Obtained data is analysed by frequency distribution, factor analysis Mann-Whitney U and Kruskal-Wallis tests. In the research, questionnaire technique was used to collect data. Likert type "Entrepreneurial Scale" which was developed by Yılmaz & Sünbül (2009) is used in this study. Participation in the expression for the students to determine their level of entrepreneurship tendencies are (1) never, (2) rarely, (3) sometimes, (4) often, (5) very often. The questionnaire form consists of two parts. The first part consists of students' personal questions to determine demographic information, in the second part there are 36 statements in Likert type rating scale for measuring the level of entrepreneurship levels. The reliability of the data was tested with Cronbach's Alpha coefficient. According to many authors, if Cronbach's alpha coefficient used in the evaluation between $0.80 \leq \alpha < 1.00$ values, scale is highly reliable. In this study, Cronbach's alpha coefficient was calculated for 36 expression of 0.934. This result indicates that reliability of the scale is fairly high. In the study, exploratory factor analysis was applied to make the number of expressions contained in the questionnaire form fewer, meaningful and independent from each other. As a result of the analysis, 21 items and 5 factors were obtained. Factor analysis results account for 54.66% of the total variance. In the study, the personal information contained sample which was determined by the frequency and percentage distribution of students. Obtained results were analyzed using Statistical Program for Social Sciences (IBM-SPSS) software. Data was first analyzed using descriptive statistical methods. In the study, Kolmogorov-Smirnov test was used if sample comes from a population with normal distribution. Normality of data was examined by Kolmogorov-Smirnov test and all of the significance values of the data ($p < 0.05$) were found less than 0.05. In this case, it was determined that the data used in the study are not normally distributed. Analysis of descriptive statistics as well as research participants with a personal touch, Mann-Whitney U test and Kruskal-Wallis tests were used to investigate whether there are significant differences between the distributions of personal information and entrepreneurship level.

Results and Suggestions

According to research findings, it was found that 11th and 12th grade students who had their own

business idea and who had business training in the previous years had higher entrepreneurial tendencies than 9th and 10th grade students. It is also seen that there is a statistically significant difference between gender distributions and entrepreneurship tendencies of the students. Entrepreneurship which has been especially emphasized in recent years is the concept for the economic progress and driving force for the welfare of society. The main aim in vocational tourism education is to train qualified labor for the tourism sector. Progress and improvement of a country will create economic value and speed up growth. And these are direct proportion with entrepreneurs who have ability of adaptation for the changing conditions. It is observed that the majority of the participants are male, most of the students are in the schools located in Antalya, and schools offering tourism education in the western Mediterranean are usually concentrated in Antalya. Research results revealed that the secondary level students who have worked in the field of tourism, have higher entrepreneurship level than the students who have not worked. In addition, it is seen that, students who trained in business (in accommodation properties, travel agencies, transportation establishments, restaurants, and other tourism establishments) have higher level entrepreneurial tendencies than those who have not been trained. Thus, working in a real business environment of the students during their education can affect positively the entrepreneurial tendencies. This reveals the importance of the activities of executive guidance about business idea development to the students. Graduated students of secondary schools who have started their own businesses must be supported especially by government grants and with interest-free credit facilities. As a result, it can be said that, the constantly increasing need of Turkey's skilled workforce needs training in order to close the gap and must renew itself. Today, entrepreneurship courses are taught in the context of giving due importance to entrepreneurship in many vocational high schools and colleges in Turkey. It is considered that theoretic entrepreneurship courses which were given to secondary school students are not positively effective for level of entrepreneurial characteristics. To solve this problem at school vocational high schools, entrepreneurship education should be applied in a planned real environment and entrepreneurial activities must be carried out with students. However, research results of this study can not be generalized because the results are obtained in a limited area, based on the non-random sample from the limited number of the Vocational and Technical Anatolian High Schools that provide tourism education. Making the method used in the study on a more comprehensive and incidentally determined sample may be the subject of future studies.